

teleire, a gazdasági és kereskedelmi élet számos egyéb fontos és jellemző tényezőjére vonatkozó fejezetek is. Itt azonban csak a jelzett főkérdés pedagógiai fontosságára akarunk még utalni. Amíg tanítványaink a középiskola egyes osztályait végzik, az általános kultúrjavak által meghatározott érdeklődési körökön belül maradnak. Kikerülve azonban a középiskolából, eléjük mered a pályaválasztás fontos problémája s nem egy tanuló tanácstalanul áll e fontos kérdéssel szemben. A további tanulmányok már sajátos irányban haladnak s a döntésre szükség van. Ha sikerülne a tanulónak, pszichológiai vizsgálatok alapján, általános irányítást adni, hogy az ő egyéniségének melyik életpálya felelhet meg legjobban, ez — úgy gondolom — nemcsak gazdasági, hanem pedagógiai szempontból is nagy eredmény lenne. Hogy a feladat megoldása elvileg nem lehetetlen, azt mindenki belátja, aki Münsterberg könyvét figyelmesen elolvassa. Úgy tudom, Ranschburg pszichológiai laboratóriumában ily irányú vizsgálatok folyamatban is vannak.

Nem arról van itt szó, hogy az egyes életpályák végtelen sorozatára a lelki tulajdonságok megfelelő sémáit keressük; ez lehetetlenség lenne. Maga Münsterberg is többször megjegyzi, hogy az ő vizsgálatai is csak sajátos irányú próbálkozásoknak s nem tudományos szempontból lezárt eredményeknek tekintendők s csak azért közli őket, hogy az ilyen irányú munkálkodásra ösztönzést adjon. Csakis általános irányításról lehet tehát szó, oly lelki tulajdonságoknak kísérleti uton való kifürkészéséről, amelyek az életpályák bizonyos fajaiban uralkodnak. Megtalálva ezeket s kidolgozva a felderítésükhöz szükséges pszichológiai vizsgálati módszereket (olyan módon, amint azt Münsterberg megkísérli), talán közelebb jutnánk a pályaválasztás életbevágó kérdésének megoldásához. *Lázár Szilárd.*

Tankönyvbíráló bizottság és pályázat.

Bozóky Endre a tankönyvengedélyezésről szóló tanulmányában (*M. P.* 1915) arra az eredményre jut, hogy egy-egy szakember egyéni véleményétől nem szabad vagy legalább is nem tanácsos a könyvek sorsát függővé tenni. E felfogásnak magam is hive vagyok. Nagyon helyesnek tartom a tankönyvbírálatoknak bizottság elé való utalását, de csak abban az esetben, ha a bizottság oly szervezetet kap, mely a bírálat idejét nem nyújtja el, a «klick-rendszer» meghonosodását nem engedi meg és ha a tankönyvírás terén mozgalmas életet, üdvös versenyt s a gyakorlati tapasztalatoknak és követelményeknek megfelelő, minden kapkodástól ment, nyugodt és állandó fejlődést lesz

majd képes megteremteni és biztosítani. E célból ezt a fontos és sok körültekintést kívánó kérdést beható tanulmányozás tárgyává kell tenni. Magam részéről a felvetett kérdéshez a bíráló bizottság eszméjének mintegy folytatásaképpen csak néhány gondolatot, talán még új és szokatlan gondolatot, óhajtok felvetni röviden megokolt javaslatok alakjában.

1. A bizottság, illetve a szakelőadó ne tudja, sőt ne is tudhassa a tankönyvíró nevét. — Ha a szerző névtelen, akkor a bíráló egyáltalán nincs feszélyezve; nincs kitéve az önkéntelen rokonszenv vagy ellenszenv sokszor nem is sejtett befolyásának; nem lehet a bírálóra hatással a szerző esetleges ismeretlensége, viszont talán nagyobb mérvű hírneve vagy éppen elfoglalt magasabb állása sem. A bíráló csak a könyvet, a bemutatott rendszert nézheti teljesen tárgyilagos szemmel.

2. A tankönyvekre szakok és bizonyos sorozat szerint, meghatározott időszakonként pályázat irandó ki és tankönyveket csakis ily pályázatok alkalmával lehessen bírálatra benyújtani. — Ennek egyik előnye az lenne, hogy a pályázaton mindenki részt vehetne, nemcsak az, kinek megfelelő összeköttetései vannak a könyvkiadó vállalatokkal. A pályázat útján remélhető lenne, hogy mégis csak a legjobb tankönyvek nyernének engedélyezést; legalább ennyit fel kellene tennünk a helyesen szervezett bíráló bizottságok szakismeretéről és lelkiismeretes, pártatlan eljárásáról. Az egyoldalúságot megakadályozná az, hogy a sok pályázó miatt több bírálóra lenne szükség s így majdnem ki lenne zárva a lehetősége annak, hogy azok mindnyájan ugyanazon rendszerű könyvek mellett foglaljanak állást. E tankönyvpályázatok nem egyszerre, nem egy év alatt, hanem évekre és csoportokba osztva bizonyos rendszer szerint tartatnának meg; egy-egy engedélyezett tankönyv bizonyos ideig (4—8 évig) lehetne használatban, ezután új pályázat lenne hirdetendő; ebben a már használatban levő tankönyvek is részt vehetnének újabb átdolgozásban.

3. A pályázatra beérkezett tankönyvek közül csak a legjobb 4—5 tankönyv engedélyeztessék iskolai használatra, illetve nyomtatásban való megjelenésre. — Több tankönyv engedélyezését azért tartanám feltétlenül szükségesnek, mert ez az egészséges versenynek egyik alapfeltétele; másrészt pedig szabadságot kell adni az egyes tanítzeteknek és tanférfiaknak, hogy különböző rendszerű tankönyvek közül választhassanak s így meggyőződést szerezhessünk arról, hogy mely fajta tankönyvek válnak be legjobban a gyakorlatban.

4. Az engedélyezett tankönyveken kívül a legjobbaknak talált 8—10 tankönyv kisebb-nagyobb jutalomban részesíttessék. A jutalmazott tankönyvek címe s a szerzők neve, mintegy erkölcsi elisme-

rés jeléül is nyilvánosan közlendő. — A jobb tankönyvek megjutalmazását — elég nagy számban — azért óhajtom, mert ezzel többeket buzdítanánk a tankönyvírásra és igazságosabb is lenne eljárásunk, mert nemcsak egy-kettő, a legjobbaknak tartott tankönyv jutna engedélyezéshez (s így bizonyos fokig nagyobb javadalmazáshoz is), hanem általában az érdemes munkák is némi elismerésben és kitüntetésben részesülnének. S éppen azért, hogy eme jutalmazásoknak erkölcsi jellegét is kiemeljük, javaslom a jutalmazott tankönyvek címének és a szerzők nevének is nyilvánosságra hozását.

5. Az elfogadott tankönyvek közül a tanintézetek szabadon választhatják bármelyiket, azaz tankönyv gyanánt való alkalmazásukat egyszerűen csak bejelentik a felsőbb hatóságnak. — Az eddigiekből természetesen következik, hogy a bizottságilag engedélyezett tankönyvekből a tanintézetek szabadon választhatnak. Viszont azonban, míg a választott könyv engedélyezési ideje le nem jár, addig más könyvvel kicserélni nem szabad. Célja ennek az volna, hogy a gyakori tankönyvváltoztatások megszűnjenek. De nem is lehetne megokolni, hogy a jónak talált tankönyvet miért kellene a legfeljebb 4—8 évi ciklus ideje alatt megváltoztatni.

6. A tankönyvek a pályázatra vagy nyomtatásban vagy legalább írógéppel leírva küldendők be. — Ez a tankönyvírók érdekében volna kívánatos; ugyanis egyrészt ki volna így zárva a lehetősége annak, hogy a kéziratról a szerzőre ismerhessünk, másrészt pedig az ily kiállítású könyvek akaratlanul is sokkal jobb benyomást tesznek és könnyebb, világosabb áttekintést nyújtanak, mint a sokszor nehezen olvasható betűkkel írt kéziratok. Ha azonban a nyomtatás vagy gépírás a szerzők névtelenségét veszélyeztetné vagy a szerzők anyagi megterhelésével járna, akkor eltekintenék e követelménytől.

7. A szerzők tankönyveiket jelige, illetve jelszó alatt küldjék be. A jelszavas levél csak elfogadás vagy jutalmazás esetén bontassék fel. — A jeligés rendszert, mint a pályázatoknál a gyakorlatban bevált eljárást, javaslom. Jelszó alatt azt szeretném jelezni, hogy a körmönfont és hosszadalmas jeligék divatja helyett csak egy-két szóval jelöltesse meg a beküldött munkák. S itt mindenesetre a legszigorúbban kellene eljárni. Ha kiderülne, hogy a szerző kilétének megtudakolására bárki részéről is kísérlet történt, az a bíráló-bizottság tagja többé nem lehet. Éppen úgy, ha akár a szerző, akár a kiadó igényelnék a szerző nevét a bíráló tudomására hozni, akkor a szerző is, a kiadó is egyszer és mindenkorra kizárandó a pályázatokból. Ily esetekben elég lenne a kísérlet igazolása.

8. A bizottság ítélete (bírálat) ellen ne legyen joga a szerzőknek ellenbírálattal élni. — Az ellenbírálatoknak nem vagyok híve, mert

ez a bizottság tekintélyének rovására lenne s némi bizalmatlanságot rejtene magában, sőt még a szakelőadót is feszélyezné. De különben is az ellenbírálatok a legtöbb esetben csakis elfogult vitatkozásokra és a legjobb esetben, mint Bozóky helyesen mondja, önkéntelenül kölcsönös engedményekre vezetnének. Ezek közül pedig egyikre sincs szüksége a tanügynek. Másrésztől azonban, hogy bizonyos fel-fogások, irányok és rendszerek megcsontosodását elkerüljük, kívánatosnak tartanám, hogy a bizottság tagjainak működése bizonyos időszak leteltével, a meghosszabbítás és megújítás kizárásával, megszűnjék és így a tagok teljesen kicserélődjenek.

Ezek azok a javaslatok, melyeket a tankönyvbírálás pedagógiai, didaktikai és különösen adminisztratív szempontjainak tekintetbe vételével és a tapasztalat útmutatása szerint megvalósítandóknak vagy legalább is meggondolandóknak tartok.

Acsay István.

IRODALOM.

A háború és az iskola. Háborús előadások az Orsz. Pedag. Könyvtárban és Tanszermuzeumban. Budapest, 1915. Franklin-Társulat, kis 8°, 239 l., 4 kor.

Ez a könyv, mely 9 előadónak dolgozatát tartalmazza, a magyar háborús pedagógiai irodalomnak olyan jelentős terméke, hogy ezen a helyen érdemileg kell vele foglalkozni: nem hagyományos kollegiális alapon, hanem tárgyilagos kritikával, mely a hiányok és rések feltárásától sem riad vissza. Ami a könyv anyagát illeti, maga az Előszó elismeri, hogy «az előadások nem ölelik fel mindazon kérdések komplexumát, melyek a háború és az iskola kapcsolatából fakadhatnak». Ami pedig azt illeti, vajjon az elmondottak újak-e, érdemesek-e, az egyik szerző ritka őszinteséggel maga beismeri, «hogy a hallgatóságnak objektív ítélete vajmi gyakran ellenkezik a felolvasónak szubjektív ítéletével» (206. l.). Így gondolkodik nagyjában a bíráló is: az előadások belső érték, terjedelem, sőt nyelv dolgában is meglehetősen eltérnek egymástól; a belső egység rovására nem egy helyen ismétlődő, szószaporító terjengősség uralkodik, mely szívesen kalandozik el a bizonytalan jövőbe és csak ritkán kapcsolódik bele a múltba; mások viszont a kitűzött területnek csak egyes részeit ölelik fel, avagy egyoldalúságba, irányzatosságba sodródtak. Jóllehet ez a könyv is osztozik a gyűjteményes művek rendes sorsában: nem egységes és nem rendszeres, érdemét éppen nem vonjuk kétségbe; jótékony, felvilágosító hatását bizonyosnak vesszük; minél szélesebb körben való elterjedését